

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Venerabilis Patris Thomæ à Jesu ... Opera Omnia

Homini Religioso Et Apostolico Tam Qvo Ad Vitæ Activæ, Qvam Contemplativæ functiones utilissima, Duobus Tomis Comprehensa. In Qvibvs Singvlari Pietate, Varia Ervditione Clariori Et Breviori Stylo Continentvr Et Explicantvr ...

Tomás <de Jesus>

Coloniæ Agrippinæ, 1684

Capvt VII. Quid requiratur, ut Testes faciant fidem in iudicio?

urn:nbn:de:hbz:466:1-38601

CAPVT VI.

Qualiter se debeant gerere Testes in detegenda veritate, à Visitatore examinati.

D. Tho-
mas 2. 2.
quæstione
69. arti-
cul. 2.

Prima Regula. Iudex non potest Testes de aliquo interrogare delicto, nisi prius constet de delicto commisso, vel per infamiam, vel per sufficientia indicia, aut denique per semiplenam probationem, ut omnes cum D. Thoma 2. 2. quæst. 69. art. 2. affirmant; tunc enim Iudex iudicè interrogat.

Secunda. Quotiescunque Testis in iudicio secundum ordinem Juris examinatur, hoc est iudicè interrogatur, tunc Testis tenetur, respondendo, veritatem dicere.

Tertia. Quotiescunque certò, & evidenter constat, Visitorem esse probum virum, non est necessarium, ut ostendat Testi, se in examinando procedere secundum ordinem Juris; quia nemo peccare presumitur, nisi certò & evidenter constiterit: quod si testis dubitet, tunc inclinandum est potius in favorem Visitatoris, quam Rei.

Quarta. Testis etiam si sciat non esse alium Testem, quando Visitator præmissa denunciatione inquit delictam, tenetur veritatem aperire; quia denunciator habet vicem unius Testis, & facit semiplenam probationem, ut sæpius diximus.

Quinta. Nemo tenetur testari cum suo gravi damno.

Sexta. Secretum sibi commissum nemo potest prodere, nisi vergat in grave damnum alicujus, nec possit aliter impediri, quam prodendo; nam tunc prodendum est Iudici legitime interroganti, etiam si Testis jurasset se celaturum.

Septima. Testis non legitime interrogatus, potest negare se scire, subintelligendo, ut teneatur prodere.

Octava. Deinde Testes sua testimonia subscribant, aut si nescit, Prælati eorum nomine, annotato mense, loco, & anno.

Nona. Visitator non minetur, aut urgeat Testes ad deponendum, sed sinat eos liberrimè testimonium ferre: & si petierint tempus ad consilium capiendum, concedat, vel ipsè tanquam pater moneat, quid silere debeant, quid manifestare: præsertim cum ex ignorantia eos labi perpexerit.

Decima. In Testibus examinandis illa præcipuè debet esse Visitatoris cura, ut sibi delata crimina distinctè, & clarè per suas circumstantias in diversis capitula, sive articulos distinguantur, quales sint, quis, cui, cur, quomodo, quando, ubi, quibus auxilijs & locijs, &c.

Exemplum hujus rei adducamus. Si enim quispiam de carnium esu apud Iudicem accusaretur: hoc pacto Testis sive denunciator esset examinandus. *Primum quo die illud crimen sit commissum? Secundo. Quo loco,* ex locorum enim varietate frequentius Testium mendacium compertum fuit, aut etiam ex diversa loci ratione, quemadmodum in Daniele legimus. *Tertio. Utrum solus, an cum alijs carnes ederit? Quarto.*

Quo loco ipsi Testes manebant, ut ejusmodi crimina respicere possent? Quinto. Cujus generis esset ille carnes, quas edebant. Juxta prædictos Articulos examinatio debet procedere, ut clarius veritatis dilucidetur, & aperiat.

Cætera, quæ ad hanc Testium materiam spectant, inferius dicentur.

CAPVT VII.

Quid requiratur, ut Testes faciant fidem in iudicio?

In primis Testes cum ferunt sua testimonia, interrogari debent de causa scientiæ, sive creditiæ. *Cap. Causam, de testibus:* hoc est, quomodo id sciant, vel credant, Titium tale delictum perpetrasse? Hæc namque scientia est quasi anima testimonij à Teste prolata, sine qua ejus testificatio minime valet, ut post Baldum & alios Doctores, docet Fatinnaccius in Præxi criminali quæ 70. n. 1. & 3. & sequenti. Item de loco, & tempore, & contestibus commissi delicti. In fine etiam depositionis Testes subscribant, ut aliquando negare non possint ita deposuisse, & in rebus gravissimis denudò relegantur eis eorum dicta ad effectum, ut addant, vel confirment, quæ antea dixerunt, & in calce depositionis addatur: *Testium confirmatio.*

Secundò, Testes in Visitatoris præsentia examinari debent, L. 4. §. Idem si, de testibus. Item interrogari debent de nomine, & cognomine eorum, *Cap. olim, de accusationibus.* Item Testis debet esse juratus ut probeat, & non juratus non probat. *L. 7. in jurandi C. de testibus.* Testis enim sine juramento examinatus, non facit iudicium, neque probationem, etiam si esset Religiosus, sive Cardinalis; sed facit aliquam presumptionem, ex quo sequitur, quod testes contra Regulares non possunt admitti, nisi sint Religiosi, nam alij à Iudice Regulari examinari non possunt; quia cum non habeat jurisdictionem in seculares, non potest ab eis exigere juramentum, quia delatio juramenti sapit jurisdictionem, ut dicitur *Elementina, unica, de officio iudicis delegati.*

Varia sunt in iudicio Testium genera, non tamen omnibus adhibenda est fides: quidam inhabiles nuncupantur, quidam singulares, quidam contestes, quidam varij, quidam ambigui, confusèque deponentes, quidam de auditu, sive credulitate.

Inhabiles legibus ipsi prohibentur, ne testimonium ferant, ut sunt inimici, qui iure Gentium, imò & naturali à testimonio ferendo rejiciuntur, etiam si reconciliati sint. Item inhabiles judicantur illi, qui aliàs falsum testimonium dixerunt. Accusator contra accusatum, Iudex contra judicandum, mente capti, & in causa communi duorum neuter poterit esse Testis, etiam socij criminis. Hi tamen aliquam presumptionem faciunt contra Reum, ut constat ex *Cap. Quoniam aliqua, juncta Glossa de Testibus.*

Testes singulares nuncupantur, qui super diversis factis deponunt, ita ut quislibet singularis sit in suo dicto: v.g. si unus deponat, Periculum factum perpetrasse, alter verò Joannem percussisse,

uisse, aut tale delictum fuisse perpetratum domi, alter autem in via publica: vel unus dicat commissum fuisse delictum mane ante prandium, alter vero vesperi post prandium: vel unus mense Martij, alter mense Aprilis: licet in delicti specie, aut persona delinquentis concordent, adhuc Testes singulares dicuntur, quia in circumstantijs necessarijs non concordant, & multo magis quando differunt in diversa delicti specie, vel in actus ipsius substantia, ut in exemplis positjs manifestatur. Quare secundum communem sententiam minime probant, maxime in criminalibus: unus tamen eorum supra delicti specie alijque circumstantijs deponens, si omni exceptione sit major, iudicium faciet, imò & semiplenam probationem.

Illud tamen notandum, quod si Testes singulares de eadem delicti specie deponant, quæ iterari queat, ejusmodi est furtum, vel blasphemia, aut quid simile, licet in circumstantia loci, aut temporis non concordent, quamvis plenam probationem non faciant, plerumque semiplenam tamen inducunt, Ita D. Thomas. 2. 2. quæst. 70. artic. 2. ad 2. M. Soto lib. 5. de Justitia & Jure q. 7. ar. 2. Ratio est, quia si unusquisque Testis semiplenam probationem induxit, quare duo de eadem prorsus iterabili delicti specie deponentes semiplenam probationem non efficiunt non tamen plenam probationem, si in loci, & temporis circumstantijs non concordent, sed tamen erit iudicandum, si de uno eodemque delicto iterabili deponant, si in tempore, & loco dissentiant, imò facilius eorum falsitas detegitur, ut in illis Senibus, qui contra Susannam, Dan. 3. viderunt testimonium; nam licet uterque in delicto Susannæ imposito convenerunt, circa tamen locum delicti aperè dissenserunt, & de falsitate fuerunt convicti.

Quod si Testes in persona, in delicti specie, & etiam in mense, & anno conveniant, unus tamen eorum dicat, tale delictum esse perpetratum die Lunæ, alter autem dicat se non recordari de die præcisè, idemque dicendum est de loco, ubi fuit commissum delictum, plene utriusque probant, & sunt contestes, & ad condemnationem sufficientes. Ita D. Th. ut supra: secus foret, si unus die Lunæ, alter vero die Martis, aut alio die commissum delictum asseverarent; tunc enim verè essent singulares.

Quando Testes singulares de uno eodemque actu continuationem præ se ferente deponant, licet unus post alium vidisset, plene utriusque probant, v.g. si qui restarentur, per foramen vidisse Titium cum tali muliere adulterantem, licet unus post alterum videret, utriusque dicerentur contestes, ut Armilla verbo, Testis, & Sylvest. eodem verbo quæst. 3. & communiter Canonista.

Oportet tamen obire quædam doctrinam Caserani 2. 2. q. 70. artic. 2. circa singulares Testes annotare, quam ipse sequentibus verbis scribit. *Distinctio* (inquit) *illa de Testibus, qui sunt singulares, vel contestes, regulariter habet locum, ut per singulares testes nullus damnatur: quia tamen multi singulares Testes vj factis iterabilibus violentiam suspicionem inducunt, ut si unus vidit aliquem committere unum furtum, & alius vidit eundem delinquentem committere aliud furtum, & sint Testes omni exceptione majores: inter Religiosos quando*

quis existimatur alias tali vitio involutus, aut numerus multus talium Testium concurrat, si articulus non consistet, inveniri videtur quandoque subsecuta condemnatio, multorum Patrum consilio sulsa. Et licet hæc non sit secundum juris rigorem, ubi tamen absque tormentis proceditur, non tam ad puniendum, quam ad salutem animæ, & Regulari observantia favorem tolerabile videtur, ut hæc probabilitas sufficiat ad certitudinem inter eos, qui mortui sunt mundo. Quia tamen Reus non potest ad hujusmodi sententiam tolerandam cogi, debet tamen ex ejusmodi indicijs per tormenta (Religiosa tamen) veritas exquiri, ut sententia non feratur, nisi contra confessionem vel convictum juxta sacros Canones.

Hæc Caseranus, quem sequitur M. Soto, lib. 5. de Justitia & Jure, q. 7. ar. 2. & Arcelius in sua Praxis Criminali, capite secundo, de numero Testium, eruditè quidem animadvertentes, quod quando numerus aliquid Testium singularium fide dignorum, puta quinque vel sex conveniunt in deponendo actus quidem numero distinctos, sed tamen ejusdem speciei, ut diversas sollicitationes, diversas subornationes, cum hujusmodi Testes saltem in genere probent denunciatum simili vitio infectum, etiam si sint singulares; possunt Prælatoro sufficere ad excipiendum à dignitatibus Provincialium, Definitorum, Priorum sive Guardianorum: quam quidem esse doctrinam communem, docet Julius Clarus q. 73. Sed si agatur, de jure communi, certum existimo neminem præna ordinariæ per Testes singulares posse damnari, & communiter tenent DD.

Unde facile erit colligere, qui dicantur Testes contestes, ac plene probantes, nempe cum de eodem facto, loco, tempore, personis, aliisque circumstantijs ad facti substantiam attendentibus, ac necessarijs jurati deponant, Similes Testes plene delictum probant, & ad Reum convincendum, & condemnandum sufficientes, ut constat ex Cap. Omni negotio, de Testibus, & ex alijs Juribus.

Varius Testis dicitur ille, qui vel contraria deposuit, sive in eodem examine sive in diversis, vel qui primò per verbum, credo, deinde assertivè testificatur: aut primò se nihil scire ait, postea de facti veritate deponit: vel qui unum asserit in iudicio, deinde illudmet revocat extra iudicium. Testi vario regulariter fides adhibenda non est, Cap. Cum Ecclesia, de causa possessionis & proprietatis.

Non raro invenies Testes confusè, oblcure, ambigueque deponentes, cujusmodi sunt, qui sequentibus verbis testificatur, ut sunt, mihi videtur, forsitan, similibusque verbis suam mentem declarant, ex quibus clara sententia, aperta que veritas haberi minime potest. Hi profectò nihil probant contra Reum; quis obcurum, aut confusum, aut ambiguum, dictum secundum Jus pro non dicto habetur, ut tenet Glossa Cap. Si Testes, §. in Testibus, verbo, simpliciter 2. q. 3. & concordat textus in lege, de arate interrogatus, de interrogatorio. Quare ut simili testimonio fides adhibeatur, hujusmodi Testes iterum arque iterum interrogari à Visitatore debent, quoad usque clarè, distinctè, simpliciterque deponant. Si verò sint absentes, ille testis eo casu à Visitatore accipiendus est, qui delictum excludit, magisque Reo favere videtur.

LESU
Spirit.
II

Testis
quis
dicitur

Doctrinã
Caserani.

Testibus confusè loquentibus, non immeritò annumerari possunt Testes, qui de credulitate deponunt, quales sunt illi, qui certi nihil affirmant, sed tantum verbis, credo, aut non credo, deponunt. Hi nisi causam proximam suæ credulitatis afferant, nihil omninò probant.

Si verò credulitatis causam rationabilem adducant, utique probant, v. g. si aliquis testificetur hoc modo credo Petrum cum tali muliere adulterium commisisse, eo quod solum cum sola invicem osculantes, ac impudicè tractantes invenierim; argumentum *Cap. Præterea, de testibus, id docet Abbas, Cap. Quoties, eodem titulo*. Regulariter autem Testis de credulitate nihil probat, nisi causam probabilem suæ credulitatis adduxerit.

Non longè distat à præcedentibus Testis de auditu, v. g. qui deponit, se audivisse, vel fama percepisse, nisi interrogetur, à quibus audivit, quomodo orta fuerit talis fama, & à quo tempore? Quia, ut fama rectè probetur, debet consistere, quod habuerit ortum à personis gravibus, & fide dignis, non verò malevolis, sive inimicis, aut levibus personis. Quod si Testis aliquos nominet, à quibus dicat se audivisse id quod deponit; illi à quibus audivit, examinandi sunt per alios Testes de auditu, quando non possunt haberi illi à quibus audiverunt, nec præsumptionem quidem faciunt, si non habeantur auctores, ita tenet Menochius *Consil. 98. num. 56*.

Prædicta omnia, quæ sunt notata dignissima, Visitatores sedulo advertant, ne facili negotio Testibus, nisi legitimis, & omni exceptione majoribus fidem adhibeant. Ille autem dicitur Testis omni exceptione major, cui nulla obiectio, aut exceptio poni potest, ut à testimonio ferendo repellatur: & qui juratus, de facto ipso de vita deponit, sive de scientia & causa scientiæ, aut de auditu in his, quæ solo auditu percipi queant, sive de alio sensu corporeo, & qui non solum de substantia facti, de tempore, loco, aut alijs circumstantijs substantialibus deponit: unde nemo potest, vel debet condemnari poena ordinaria, nisi duobus Testibus legitimis sit convictus: Melius enim est, relinquere facinus impunitum, quam innocentem sine probatione dilucida, & plena condemnare.

Plura possemus hic adducere de Testibus, quæ plenius tractantur à Juristis in hac materia.

C A P V T VIII.

De modo interrogandi Reum, & in quibus casibus teneatur fateri veritatem.

Testibus examinatis, nihil amplius restare videtur, quam Rei examen, sive confessio. Quare Visitator debet attentè Testium dicta, ac depositiones examinare, ac inspicere, an ex illorum testimonijs plena probatio resultet, aut saltem infamia, aut gravia aliqua indicia sufficientia, ut secundum ordinem Juris, formatis ex Testium depositione articulis, illum possit inter-

rogare, advertat autem Visitator, quod Reum interrogare nequit, nisi de criminibus, de quibus fuit antea juridicè denunciatus: sed antequam ad interrogationes Reo proponendas veniamus, prius nobis aperiendum est, quando Reus, & quomodo teneatur interrogantibus sibi à Visitatore factis, legitime respondere.

Primò, Quando Judex juridicè interrogat Reum, tunc ipse tenetur veritatem confiteri, sive illi poena temporalis, sive spiritalis imminet: unò verò juridicè interrogatur, quando à Judice competente interrogatur, & quando præcessit infamia, aut aliqua indicia sufficientia, aut semiplena probatio, quo casu Reus negans veritatem, mortaliter peccat, ita tenet communis DD. sententia.

Secundò, Quando Reus juridicè non interrogatur, non tenetur respondere, aut veritatem manifestare. Ita tenet cum D. Thom. 2. 2. q. 69. art. 2. communis sententia DD. In hoc autem casu non est licitum Reo dicere mendacium, hoc enim est intrinsecè malum, ac propterea nunquam est licitum; poterit tamen celare veritatem, utens verbis æquivocis, aut amphibologicis; quia homini naturale est seipsum defendere: quare etiam potest licitè respondere: nihil scio, nihil feci, intelligens in sese, ut illud debeat manifestare?

Tertiò Non debet Prælator à Reo juridicam confessionem exposcere, nisi infamia, vel indicia probata, saltem per duos testes, aut semiplena probatio præcedant, & propterea ut teneatur respondere, debent illa ista esse nota.

Quartò, Non potest Reus convictus de uno crimine, de alio interrogari, casu quo de alijs criminibus non sit notatus infamia: poterit tamen convictus de uno crimine, interrogari, an commiserit alia ejusdem speciei; quare qui confitetur furtum, potest interrogari, an commiserit alia furti, limitat tamen Navar. in Robrea de Judicijs n. 97. quod ille, qui solum est infamatus de uno furto, & non est alia suspicio de alijs fortis, non potest licitè interrogari, an alia commiserit?

Quintò, Non potest Reus interrogari de socijs occultis, nisi aliàs crimen sit nimis nocivum bono communi, aut id sit necessariò patefaciendum, ad impediendum damnum alicujus tertie personæ, quod aliter non possit impediri: vel nisi aliàs tale crimen sit ejus conditionis, ut sine socio committi non possit.

Sextò, Reo legitimè interrogato, si nolit respondere, potest justè imponi præceptum, quod respondeat: quod si adhuc nolit respondere, præsumitur in foro exteriori delictum commisisse. Ita affirmat Rodericus Suarez, sic fuisse judicatum in Hispania super negotio gravissimo, & Julius Clarus, sic esse in Praxi observatum, quos citat, & sequitur Praxis Criminalis Regul. tit. 9. cap. 4. num. 3.

Septimò, Reus patienter est interrogandus, & multis interrogationibus supra delictum commissum urgendus, neque illi unquam promittenda est impunitas; si confiteatur, nisi esset complex aliorum delinquentium.

Judex benignè & charitativè Reum interrogare debet, non severè, nec injuriosè, nec de-

vani,